

підходу потребує системних змін на рівні організації роботи центрів: розробки внутрішніх протоколів проведення медіативних сесій, виділення відповідних ресурсів (часу, простору, кадрового забезпечення), а також запровадження регулярної супервізії для фахівців.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці та апробації стандартизованої програми підготовки фахівців центрів сім'ї до застосування медіативних технік, розробці діагностичних інструментів для оцінювання ефективності медіативних втручань, а також у порівняльному дослідженні практики сімейної медіації в центрах надання соціальних послуг різних регіонів України з урахуванням специфіки впливу воєнного стану на динаміку сімейних конфліктів.

Список використаних джерел

1. Буленко Т.В. Соціально-психологічні основи функціонування сучасної молоді сім'ї. *Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки*. 2015. 9. с. 22-26.
2. Голова Н. Медіація як соціальна технологія в роботі соціального працівника: принципи реалізації та технологічні умови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. Вип. 1 (349). Ч. 2. С. 106-116.
3. Основи медіації в соціальній роботі: навчально-методичний посібник. уклад. Тимчук Л.І., Білик Н.М. Чернівці, 2016. 127 с.
4. Чеховська І. В., Божук І. В. Перспективи розвитку інституту сімейної медіації в Україні. *Вісник Луганського університету внутрішніх справ*. 2021. Вип. 2(94). С. 246-25.

Наталія Олексюк

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи
та соціальної педагогіки*

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль*

МЕХАНІЗМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано механізми надання соціальних послуг вразливим категоріям населення в Україні в умовах воєнного стану. Схарактеризовано основні види цих механізмів та специфіку їх реалізації в територіальних громадах. Особливу увагу приділено діяльності

соціального менеджера як особи, що оцінює потреби населення у соціальних послугах та забезпечує процес їх надання особам, що перебувають у складних життєвих обставинах. Окреслено перспективи використання механізмів надання соціальних послуг в Україні у повоєнний період.

Ключові слова: *російсько-українська війна; територіальні громади; вразливі категорії населення; соціальні послуги; механізми надання послуг; соціальний менеджер.*

Тривала російсько-українська війна вплинула на різке зростання кількості та розмаїття категорій осіб, які не можуть самотійно задовольнити власні базові потреби або впоратися зі складними життєвими обставинами. Зазвичай ці люди вважаються такими, що мають високий рівень соціальної вразливості й потребують особливої підтримки держави у вигляді надання соціальних послуг [7, с. 15]. Згідно чинного законодавства, до соціально вразливих відносяться: особи з інвалідністю; літні люди; діти-сироти; багатодітні та неповні сім'ї; люди, які постраждали від воєнних дій або стихій (наприклад, вимушено переміщені особи; члени сімей військовослужбовців Збройних Сил України; ветерани російсько-української війни та члени їх сімей; члени сімей полонених і тих, хто пропав безвісти; жителі «сірої зони» чи деокупованих територій та ін.) [2; 3].

Надання соціальних послуг соціально вразливим категоріям населення у територіальних громадах України – це система заходів, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, збереження або відновлення здатності людини до незалежного життя [4, с. 125]. Організація надання соціальних послуг у територіальних громадах базується на принципах децентралізації, регулюється Законом України «Про соціальні послуги» (2019 р.) [3] та Постановою Кабінету Міністрів України № 64 (2026 р.) [2] через низку взаємопов'язаних механізмів (адресація та ведення випадку, фінансування, створення власних комунальних установ й залучення недержавних надавачів). Схарактеризуємо коротко означені механізми надання соціальних послуг.

Адресація (оцінка потреб) передбачає обов'язкове встановлення органами місцевого самоврядування (соціальними менеджерами) переліку соціальних послуг, яких потребують жителі громади [5, с. 282]. Наприклад, догляду вдома (соціальний працівник допомагає купувати продукти, готувати їжу, оплачувати рахунки, прибирати літнім людям або особам з інвалідністю); підтриманого проживання (допомога особам похилого віку

та особам з інвалідністю, бездомним щодо перебування в соціумі, а не в закритих інтернатах); стаціонарного догляду; паліативного догляду; екстреного (кризового) втручання (негайної психологічної або матеріальної допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій чи насильства через: індивідуальне консультування, консультативний «кризовий телефон», організацію короткострокового проживання або надання притулку (в тому числі – нічного), представництво інтересів, переклад жестовою мовою, надання транспортних послуг тощо); соціального супроводу осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах; соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування; соціально-психологічної реабілітації; натуральної допомоги [1, с. 32-36; 4, с. 145-149; 7, с. 85-86]. Спеціальним механізмом, коли соціальний менеджер веде особу або сім'ю від моменту звернення до повного розв'язання проблеми, є ведення випадку.

Реалізація означених механізмів може відбуватися різними суб'єктами: центрами надання соціальних послуг, центрами соціальних служб чи територіальними центрами соціального обслуговування [3]. Окрім того, громада може оплатити послуги громадським організаціям, благодійним фондам чи приватним підприємцям, тобто здійснити соціальне замовлення і аутсорсинг (закупівлю) послуг [5, с. 129]. Відрадно, що в умовах воєнного стану та обмеженого фінансування чинним законодавством передбачене співробітництво громад у наданні соціальних послуг, коли кілька населених пунктів можуть об'єднати бюджети й створити спільний заклад або закупити послугу в іншій громаді, що має краще оснащення [2]. Працює також механізм «гроші ходять за людиною», при якому потребуюча сторона самостійно обирає надавача соціальних послуг (комунальний, приватний чи громадський сектор), а громада (або держава) спрямовує кошти для оплати цієї конкретної послуги, виходячи з її вартості [6, с. 309].

Таким чином, в умовах воєнного стану в територіальних громадах України активно реалізується широкий спектр соціальних послуг. Механізми їх надання є різними, а їх вибір залежить від потреби кожного користувача, яка виявляється й підтверджується соціальним менеджером. Різноманітність механізмів надання соціальних послуг і суб'єктів їх реалізації в територіальних громадах відповідає вимогам часу й дозволяє ефективно вирішувати індивідуальні та групові соціальні проблеми. Досвід роботи соціальних менеджерів з постраждалими від російсько-української війни може набути масового поширення у повоєнний період, що

забезпечить швидкі темпи як відбудови економіки країни, так і відновлення її людського ресурсу.

Список використаних джерел

1. Астремська І. В. Прикладні методики та основи супервізії в соціальній роботі : навчальний посібник. Миколаїв : Вид. ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 396 с. URL: <https://books.ndcnangu.co.ua/books/Astremska.pdf>
2. Деякі питання організації надання соціальних послуг. Постанова Кабінету Міністрів України № 64 від 14 січня 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64-2026-%D0%BF#Text>
3. Закон України «Про соціальні послуги» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
4. Олексюк Н. Моделювання процесу надання соціальних послуг у територіальній громаді як запорука ефективності професійної діяльності фахівця із соціальної роботи. / Соціальна робота і соціальна освіта в умовах сьогодення: проблеми та перспективи розвитку: колективна монографія. За ред. О. Сороки, Г. Лещук. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2023. С.127–157. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/30895/1/5_Oleksyuk.pdf
5. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с. URL: https://www.researchgate.net/profile/Tetyana-Semigina/publication/342003632Sucasna_socialna_robota/links/5eddf6ae299bf1d20bd86768/Sucasna-socialna-robota.pdf
6. Технології соціальної роботи і соціальної допомоги в умовах трансформаційного періоду: навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. О. Полянничко, А. В. Кирилюк. Суми : ФОП Цьома, 2020. 336 с. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bbcd1b45-6839-4f5c-8e15-285c7fb88914/content>
7. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 248 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/syst_soc_zab.pdf

*Галина Олійник,
доцент кафедри соціальної роботи
та соціальної педагогіки
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна
Воротилко Анжеліка,*